

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรม
ในพื้นที่ตำบลหนองขนก อำเภอบำเหน็จ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
A Study of Issues and Needs for the Development of Handicrafts
in Nong Khanak Subdistrict, Tha Ruea District,
Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม* อรชร ไกรจักร**
Maechee Kritsana Raksachom, Orachon Kraichakr
กรรณิการ์ ชาวเงิน*** พระมหาวรญาณ์ ศรีขุ่ย****
Kannikar Khaw-ngern, Pramaha Warantorn Srikhuy
พระปัญญาวัชรบัณฑิต***** พระมหาดวงเด่น ตุนิน*****
Prapanyawatcharabundit, Pramaha Duangden Tunin
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
E-mail: Kritsana.rak@mcu.ac.th

Received: May 07, 2025

Revised: July 04, 2025

Accepted: July 07, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศิลปหัตถกรรมสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากตามแนวพุทธในพื้นที่ตำบลหนองขนก อำเภอบำเหน็จ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยในบทความวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนก อำเภอบำเหน็จ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มร่วมกับชาวบ้านที่มีประสบการณ์ด้านงานศิลปหัตถกรรม ๑๐ คน ซึ่งถูกคัดเลือก

* รศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม Assoc.Prof.Dr.Maechee Kritsana Raksachom หัวหน้าโครงการวิจัย

** ผศ. ดร.อรชร ไกรจักร Asst.Prof.Dr.Orachon Kraichakr ผู้ร่วมวิจัย

*** ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน Dr.Kannikar Khaw-ngern ผู้ร่วมวิจัย

**** พระมหาวรญาณ์ ศรีขุ่ย Pramaha Warantorn Srikhuy ผู้ร่วมวิจัย

***** พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร. Prapanyawatcharabundit, Assoc.Prof.Dr. ผู้ร่วมวิจัย

***** พระมหาดวงเด่น ตุนิน, ผศ.ดร. Phramaha Duangden Tunin, Asst.Prof.Dr. ผู้ร่วมวิจัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ตามกลยุทธ์แบบเจาะจง (Purposive Sampling) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า (๑) สภาพปัญหาเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนากอำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี ๓ ประเด็นหลัก ได้แก่ ๑) การขาดการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ ๒) การขาดแคลนทุนการผลิต ๓) การขาดช่องทางการตลาด (๒) ความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรม มี ๔ ประเด็นหลัก ได้แก่ ๑) ความต้องการเรียนรู้ศิลปหัตถกรรมลวดลายใหม่ เรียนรู้ทักษะใหม่ ๒) ความต้องการช่องทางการตลาด ๓) ความต้องการจัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ ๔) ความต้องการเงินทุนกองกลางเพื่อการผลิตภายในกลุ่มอาชีพ

คำสำคัญ: สภาพปัญหา, ความต้องการ, ศิลปหัตถกรรม, ตำบลหนองขนากอ

Abstract

This research article is part of a project titled “The Development of Creative Handicrafts from Local Wisdom to Enhance the Grassroots Economy Based on Buddhist Principles in Nong Khanak Subdistrict, Tha Ruea District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province.” The objective of this article is to study the problems and needs for the development of handicrafts in Nong Khanak Subdistrict, Tha Ruea District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research methodology used was qualitative. The research instrument used was a focus group discussion. Data was collected through discussions with ten local residents experienced in handicrafts, selected through purposive sampling. The collected data was analyzed using content analysis. The research findings revealed the following: (1) Problems related to handicrafts in Nong Khanak Subdistrict, Tha Ruea District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province can be categorized into three main issues: 1) Lack of participation from the younger generation 2) Insufficient production capital 3) Lack of marketing channels. (2) Needs for the development of handicrafts were identified in four main areas: 1) The desire to learn new designs and acquire new skills 2) The need for marketing channels 3) The need to establish an official occupational group 4) The need for a communal fund to support production within the occupational group.

Keywords: Issues, Needs, Handicrafts, Nong Khanak Subdistrict

บทนำ

ตำบลหนองขากตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เดิมเป็นพื้นที่ราบลุ่มที่มีน้ำท่วมขัง ทำให้มีหนองน้ำขนาดใหญ่ซึ่งมีต้นกกขึ้นเต็มหนองน้ำ ชาวบ้านเรียกต้นกกนี้ว่า “ต้นขาก” จากนั้นจึงใช้ชื่อหนองขากสำหรับเรียกพื้นที่แห่งนี้ เมื่อมีการจัดตั้งเป็นตำบลจึงได้ชื่อว่า “ตำบลหนองขาก” หมู่บ้านที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาก มีจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองกิบม้า หมู่ที่ ๑, บ้านทุ่งมน หมู่ที่ ๒, บ้านหนองหัวลิง หมู่ที่ ๓, บ้านแถว หมู่ที่ ๔, บ้านหนองสรวง หมู่ที่ ๕, บ้านปลักแรด หมู่ที่ ๖, บ้านหนองกระเปียน หมู่ที่ ๗, บ้านหนองขาก หมู่ที่ ๘, บ้านโคกคราม (บ่อแร่) หมู่ที่ ๑๑, บ้านหนองม่วง หมู่ที่ ๑๒^๑ มีจำนวนประชากร ๒๗,๕๓๕ คน มีผู้ทำงานทำ ๒๗,๔๑๐ คน มีผู้ว่างงาน ๑๕๐ คน รายได้เฉลี่ยต่อคน/เดือน ๗,๘๘๐ บาท^๒ จากข้อมูลที่ได้ศึกษา พบว่า อัตรารายได้เฉลี่ยต่อคนในตำบลหนองขากอยู่ที่เพียง ๗,๘๘๐ บาทต่อเดือน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ แม้ว่าจำนวนผู้ว่างงานจะอยู่ที่ ๑๕๐ คน ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ไม่สูงนัก แต่นี่อาจเป็นสัญญาณบ่งชี้ถึงปัญหาการจ้างงานที่ยังไม่ครอบคลุมและทั่วถึง ปัจจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากผ่านการส่งเสริมอาชีพ อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ คณะผู้วิจัยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (Thailand Science Research and Innovation: TSRI) เพื่อดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศิลปหัตถกรรมสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากตามแนวพุทธในพื้นที่ตำบลหนองขาก อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยหลักการแล้ว การพัฒนาศิลปหัตถกรรมให้สามารถยกระดับเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจบริบทของชุมชน โดยเฉพาะสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลหนองขาก เพราะหากดำเนินการพัฒนาโดยปราศจากการรับฟังเสียงของชาวบ้าน หรือขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนแล้ว การพัฒนาดังกล่าวอาจไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ หรือศักยภาพที่มีอยู่จริงในพื้นที่ ซึ่งอาจส่งผลให้โครงการขาดพลังในการขับเคลื่อน และไม่สามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้ในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้สอบถามข้อมูลเบื้องต้นกับนักพัฒนาชุมชนประจำองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาก พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขากส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปหัตถกรรมแก่ชาวบ้านในพื้นที่ โดยนำโครงการศิลปหัตถกรรมมาสอนแก่ชาวบ้านปีละ ๓ โครงการ แต่ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ไม่สามารถนำองค์ความรู้ไปพัฒนาต่อยอดเป็นอาชีพหลักได้^๓ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้รับจากการสอบถาม

^๑ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาก, “ประวัติความเป็นมา”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://nongkhanak.go.th/public/list/data/index/menu/1142> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๘].

^๒ สัมภาษณ์ นักพัฒนาชุมชนประจำองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาก, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^๓ สัมภาษณ์ นักพัฒนาชุมชนประจำองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาก, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

นักพัฒนาชุมชนเป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นเท่านั้น ไม่ใช่ข้อมูลเชิงลึก เนื่องจากนักพัฒนาชุมชนไม่ใช่ผู้ประสบปัญหาที่แท้จริง ดังนั้น เพื่อเป็นการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศิลปหัตถกรรมอย่างแท้จริง คณะผู้วิจัยจึงได้สนทนากลุ่มร่วมกับชาวบ้านที่มีประสบการณ์ด้านงานศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนก ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดทำแผนการพัฒนาศิลปหัตถกรรมสร้างสรรค์จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากตามแนวพุทธที่สอดคล้องกับบริบทและความเป็นจริงของชุมชนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศิลปหัตถกรรมสร้างสรรค์จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากตามแนวพุทธในพื้นที่ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยในบทความวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาเฉพาะวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ คือ การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)^๕ มุ่งศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามลำดับดังนี้

การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกชาวบ้านผู้มีประสบการณ์ด้านงานศิลปหัตถกรรม จำนวน ๑๐ คน ตามกลยุทธ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)^๕ ชาวบ้าน ๑๐ คนดังกล่าวนี้มาจากหลากหลายหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลหนองขนก อำเภอกำแพง และสามารถแบ่งชาวบ้านได้เป็น ๒ กลุ่ม อย่างไรก็ตาม ชาวบ้าน ๒ กลุ่มนี้มีได้รวมตัวกันอย่างเป็นทางการ เป็นเพียงการรวมกลุ่มทำกิจกรรมด้านศิลปหัตถกรรมแบบหลวม ๆ เท่านั้น

^๕ John W. Creswell, *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*, 3rd ed., (California: SAGE Publication Inc., 2009), p. 13.

^๕ Nyimbili Friday and Nyimbili Leah, “Types of Purposive Sampling Techniques with Their Examples and Application in Qualitative Research Studies”, *British Journal of Multidisciplinary and Advanced Studies: English Lang., Teaching, Literature, Linguistics & Communication*, Vol. 05 No. 2 (2024): 90.

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขากฯ ๑๘๕

ตาราง ๑ ชาวบ้านผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

กลุ่ม	หมู่บ้าน	จำนวนชาวบ้านที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม
กลุ่มที่หนึ่ง	หมู่ที่ ๓ บ้านหนองหัวลิง	๑ คน
	หมู่ที่ ๕ บ้านหนองสรวง	๒ คน
	หมู่ที่ ๘ บ้านหนองขาก	๑ คน
กลุ่มที่สอง	หมู่ที่ ๑๑ บ้านโคกคราม (บ่อแร่)	๖ คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)^๖ ร่วมกับชาวบ้าน ๒ กลุ่ม เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรม ในวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ สถานที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาก อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การสนทนากลุ่มในครั้งนี้ เริ่มต้นด้วย (๑) คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงความเป็นมาของโครงการวิจัย วัตถุประสงค์การสนทนากลุ่ม พร้อมกับขออนุญาตชาวบ้านในการบันทึกเสียงการสนทนากลุ่มเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการเขียนรายงานการวิจัย และได้แจ้งชาวบ้านว่า “เมื่อการดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้น คณะผู้วิจัยจะทำลายเทปบันทึกการสนทนากลุ่ม และในการเขียนรายงานการวิจัย คณะผู้วิจัย จะปกปิดชื่อของท่านเป็นความลับด้วยการสมมตินามให้ เช่น นาย A นาย B” (๒) คณะผู้วิจัยได้สนทนากลุ่มร่วมกับชาวบ้าน ๒ กลุ่ม ตามข้อคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสนทนากลุ่ม (๓) อย่่างไรก็ดี ชาวบ้าน บางคนมีบุคลิกภาพที่ค่อนข้างพูดน้อย คณะผู้วิจัยจึงได้ใช้เทคนิคการกระตุ้นการสื่อสารเพื่อให้พวกเขาได้กล่าวถึงสภาพปัญหาที่เป็นอยู่และความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรม

นอกจากนี้ ในกรณีที่ข้อมูลที่รับจากชาวบ้านยังไม่ชัดเจน คณะผู้วิจัยได้สอบถามชาวบ้านเพิ่มเติมผ่านโทรศัพท์มือถือ โดยได้สอบถามในวันที่ ๘, ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘ เพื่อให้ผลการวิจัย มีความถูกต้องและชัดเจน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังจากการสนทนากลุ่มเสร็จสิ้น คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)^๗ ตามขั้นตอน ๕ ขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ดำเนินการถอดเทปบันทึกเสียงการสนทนาเพื่อให้สะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก
- ๒) อ่านข้อมูลอย่างละเอียด พร้อมทั้งกำหนดรหัสข้อมูล (Coding)

^๖ Sachdeva Shabina, Tamrakar Kumar Amit, Perwez Eram, Kapoor Pranav and Gupta Deeksha, “Focus Group Discussion: An Emerging Qualitative Tool for Educational Research”, International Journal of Research and Review, Vol. 11 No. 9 (September 2024): 302.

^๗ John W. Creswell, Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches, 3rd ed., (California: SAGE Publication Inc., 2009), p. 185.

- ๓) จัดหมวดหมู่รหัสข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด
- ๔) ภายหลังจากเข้ารหัสข้อมูลเบื้องต้น ได้ทดลองเขียนเนื้อหาจากข้อมูลที่ผ่านการเข้ารหัส เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องหรือความแตกต่างของรหัสข้อมูลในแต่ละประเด็น
- ๕) สรุปรหัสข้อมูลทั้งหมด พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องอย่างรอบคอบ เพื่อป้องกันข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้น คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) พร้อมทั้งอภิปรายผลผลการวิจัย และเสนอข้อเสนอนะในเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนากร ด้วยการสนทนากลุ่มร่วมกับชาวบ้าน ๒ กลุ่ม ที่มีประสบการณ์ด้านงานศิลปหัตถกรรม ผลการวิจัยจะแบ่งนำเสนอออกเป็น ๒ ประเด็นหลัก ได้แก่ (๑) สภาพปัญหาเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรม (๒) ความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรม ดังมีรายละเอียดดังนี้

๑. สภาพปัญหาเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรม

สภาพปัญหาเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนากร อำเภอท่าเรือ มี ๓ ประเด็นดังนี้

๑.๑ การขาดการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ ชาวบ้าน ๒ กลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ในปัจจุบันการดำเนินงานศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนากร ประสบปัญหาเนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมจากคนรุ่นใหม่ โดยคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การศึกษาต่อและประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรม บริษัทเอกชน หรือหน่วยงานราชการ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับงานศิลปหัตถกรรม ทั้งยังมองว่า งานศิลปหัตถกรรมดังกล่าวเป็นงานที่ใช้ระยะเวลาและไม่ต้องบ่งชี้รายได้หรือความก้าวหน้าในอาชีพ ส่งผลให้งานศิลปหัตถกรรมขาดผู้สืบทอด แต่ในขณะเดียวกัน กลุ่มคนที่ยังคงมีบทบาทในการสืบสานงานศิลปหัตถกรรมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ โดยทำงานศิลปหัตถกรรมในลักษณะของอาชีพเสริมเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ผลิตสินค้าขนาดเล็ก เช่น ของชำหรือของใช้เล็กน้อย อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุดังกล่าวก็มีข้อจำกัดด้านสุขภาพ ร่างกาย และสายตา จึงไม่สามารถสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรมได้อย่างเต็มที่ ดังคำกล่าวดังนี้

“ปัญหาเกี่ยวกับหัตถกรรมในชุมชน ปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยมาทำกิจกรรมตรงนี้ ส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งตอนนี้ผู้สูงอายุก็อายุมากแล้ว ถ้าจะมาทำ ต้องคำนึงถึงสภาพร่างกายและสายตา ถ้าอุปสรรคตอนนี้เด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยมาสนใจตรงนี้ ส่วนมากเรียนจบแล้วจะทำงานภาคอุตสาหกรรมมากกว่า”^๘

“คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจ เพราะใช้เวลานาน ส่วนใหญ่ไปทำงานบริษัท ทำงานราชการ ไม่มีใครมาต่อยอด จะมีรุ่นนี้ ๕๕ อป พวกที่เกษียณ ๖๐ อป มาทำอาชีพเสริมใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ขายเป็นของเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นของชำ”^๙

๑.๒ การขาดแคลนทุนการผลิต ชาวบ้าน ๒ กลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ปัญหาหลักที่ชาวบ้านต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ การขาดแคลนทุนการผลิต แม้บางครั้งจะได้รับการสนับสนุนเงินทุนในช่วงเวลา เช่น การสนับสนุนเบื้องต้นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักจัดหางานแรงงาน สำนักงานจังหวัด แต่ยังคงเผชิญปัญหาการขาดแคลนทุนหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้กิจกรรมการผลิตไม่สามารถดำเนินต่อเนื่องได้ อีกประการหนึ่ง เมื่อได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์พื้นฐานในการผลิตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่เมื่อทำกิจกรรมไปได้บางส่วน เงินทุนที่มีเริ่มหมดลงและไม่สามารถซื้ออุปกรณ์หรือวัสดุเพิ่มเติมได้ ทำให้กิจกรรมหยุดชะงัก ดังคำกล่าวดังนี้

“ถ้าเป็นสำนักจัดหางานแรงงานก็จะมี ถ้ากลุ่มองค์กรหรือประชาชนรวมกลุ่มได้และเขียนโครงการเสนอ แรงงานจังหวัดจะมึงบลงมาให้ครับ...ประชาชนส่วนมากรากหญ้าไม่ค่อยมีทุน ผมคิดว่าเริ่มแรก ทุนต้องมาก่อน พอมีทุนมา ตรงวิทยาการหรือผู้ให้ความรู้ เราติดต่อหาได้ แต่ที่สำคัญที่สุดคือทุน”^{๑๐}

“อุปสรรคมีบ้างเล็กน้อย เช่น เงินทุน คือได้มาแล้วก็ขายไป คือทำไปซื้อไป เงินทุนเริ่มต้นตอนแรก เขามีเงินทุนมาให้เรา เอาตะกร้ามาให้เรา ๒ ใบได้ ม้วนนี้ เราก็ไปต่อยอดของเราเอง หลัง ๆ มา เราก็ซื้อเองบ้าง มีทุนมาบ้าง.... ทุนซื้อตะกร้า ซื้อด้าย”^{๑๑}

“ผมพูดตามความเป็นจริง สานโตกทำไปครึ่งใบแล้ว เงินไม่มี ทุนก็ไม่มา ขายไม่ได้อีกแล้ว แล้วจะเอาอะไรทำต่อ ผมขออนุญาตพูดคำนี้เลยนะครับ ในความคิดของผมที่ติดตามมาตลอด ทุกครั้งที่เขาทำในชุมชนหมู่ ๑๑ ...พอทำได้ครึ่งทาง ไม่มีเงินต่อเนื่อง บางคนใช้เงินตัวเองก็ได้ครึ่งทาง ยังไม่เต็มใบเลย”^{๑๒}

^๘ ผู้ร่วมสนทนา A, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^๙ ผู้ร่วมสนทนา H, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๑๐} ผู้ร่วมสนทนา A, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๑๑} ผู้ร่วมสนทนา D, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๑๒} ผู้ร่วมสนทนา F, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

และยิ่งไปกว่านั้น ยังพบอีกว่า ปัญหาที่สำคัญในการดำเนินงานศิลปหัตถกรรม คือ ความไม่ต่อเนื่องในการทำงานและการขาดแคลนทุนหมุนเวียน โดยเฉพาะชาวบ้านกลุ่มที่สอง (ชาวบ้าน ๖ คน จากหมู่ที่ ๑๑ บ้านโคกคราม) เมื่อร่วมกลุ่มทำงานศิลปหัตถกรรมตามโครงการของหน่วยงานภาครัฐที่นำเข้ามาภายในพื้นที่เพื่ออบรมทักษะงานศิลปหัตถกรรมให้แก่ชาวบ้าน พวกเขาสามารถรวมกลุ่มดำเนินงานศิลปหัตถกรรมได้เพียงระยะสั้น (๓ วัน) เท่านั้น เพราะประสบปัญหาต่าง ๆ อาทิ การขาดการสนับสนุนทางการเงินที่เพียงพอ การขาดการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ ดังคำกล่าวดังนี้

“ผมมาในทีมงานนี้ ผมเห็นเขาทำแต่ละครั้ง ทำไม่ต่อเนื่อง พอศึกษานอกโรงเรียนมาสอนงานทำ ๓ วันจบ ก็หาย มันเลยไม่ต่อเนื่อง มันเหมือนรวมตัวกันไม่ติด แล้วที่ทำไป เงินทุนมันจม ไม่มีตั้งชื่อ ถ้ารวมกลุ่มกันดีอย่างคุณ....บอกว่า มีตลาดส่งให้เราต่อเนื่อง ต้นทุนจะหมุนเวียนได้ และโดยส่วนใหญ่ผู้สูงอายุเงินทุนน้อยอยู่แล้ว มันเลยเป็นการสอนที่ถ้าถี่ เวลาทำที่ไร ผมคอยไปติดตามทุกครั้ง สุดท้ายมันไม่ต่อเนื่อง อย่างมาวันนี้มาแนะนำให้จัดทำ พอหลังจากทำเสร็จจะหายไปอีกแล้ว ถ้าทำหมุนเวียนอย่างที่พูดกันหลายคนว่า มีตลาดรองรับทำและจำหน่ายไปด้วย มันจะดี ทำต่อเนื่องได้”^{๑๓}

“ผลสำเร็จจะอยู่ที่การรวมกลุ่มแบบนี้ ส่วนใหญ่ที่ทำมาจากกลุ่มที่เขานำเสนอแจ้งให้ทำ เขาจะเอาอุปกรณ์มาให้เราทำ จัดซื้อจัดอะไรมาสักอย่าง ที่ผมเห็น ๆ มา ผมเข้าไปร่วม”^{๑๔}

“ถ้าเกิดว่ามีทุนมาเป็นกลุ่ม เวลาเมื่อมอเตอร์เข้ามา เราใช้ในนามของกลุ่ม ทุนก็อยู่ในกลุ่ม กำไรก็แบ่งกัน ทุนก็จะคงอยู่ในกลุ่มอย่างนั้น การบริหารจัดการก็จะดีกว่าเท่าที่ในส่วนของผู้ขึ้นอย่างที่คุณน่าจะบอกว่า ถ้าได้ มอเตอร์ ที่เป็น มอเตอร์ สมานชิกในตำบลด้วยกันช่วย support ในการส่งก็จะได้ออเตอร์ ตอนนี้อยู่หยุดทำ เพราะว่าอย่างที่เรากำลังทำไปคนละอัน ขนาดเราโพสต์ขาย ยังขายไม่ได้ เราเลยหยุดทำ โครงการเลยไม่ได้ถูกสานต่อ”^{๑๕}

๑.๓ การขาดช่องทางการตลาด สำหรับความเห็นเกี่ยวกับช่องทางการตลาด ชาวบ้าน ๒ กลุ่ม มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ชาวบ้านกลุ่มที่สอง ได้ให้ข้อมูลว่า การตลาดเป็นอีกหนึ่งปัญหาสำคัญที่พวกเขาต้องเผชิญ โดยเฉพาะในเรื่องของช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้น ส่งผลให้พวกเขาไม่สามารถสร้างความมั่นคงในการดำเนินกิจกรรมหรือขยายการผลิตให้เติบโตได้อย่างยั่งยืน ดังคำกล่าวดังนี้

“เท่าที่เข้าร่วมโครงการกับกลุ่ม ปัญหาในกลุ่มคือเรื่องการตลาด เพราะว่าทำมาแล้วขายไม่ได้ มันก็เหมือนหยุดอย่างที่คุณ...บอก คือทำเสร็จแล้วขายไม่ได้ มันก็ต้องหยุด มันไปต่อไม่ได้

^{๑๓} ผู้ร่วมสนทนา F, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๑๔} ผู้ร่วมสนทนา F, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๑๕} ผู้ร่วมสนทนา H, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขากา ๑๘๙

เพราะเราไม่ได้มีออร์เดอร์ แล้วเราก็ไม่ได้มีพรีออร์เดอร์ แต่ถามว่า บุคลากรในการทำมีไหม มีพร้อมที่จะทำ แต่ไม่มีออร์เดอร์ เหมือนฝั่งนั้นเขามีออร์เดอร์ตลอด ฝั่งนี้มีบุคลากรจะทำ แต่ไม่มีออร์เดอร์ แล้วส่วนเงินทุนอย่างที่พูดกันก็คือ เงินทุนเป็นของคนที่ทำเอง แล้วเวลาทำไป ขายไป ใช้ไป อย่างที่บอกว่า ทุนหายหมดก็เป็นส่วนหนึ่ง เพราะออร์เดอร์ไม่ได้มาต่อเนื่อง”^{๑๖}
“ปัญหาคือทำมาแล้วไม่มีที่ขาย”^{๑๗}

แต่ในทางกลับกัน ชาวบ้านกลุ่มที่หนึ่งกลับให้ข้อมูลแตกต่างจากชาวบ้านกลุ่มที่สอง โดยชาวบ้านคนหนึ่งจากกลุ่มที่หนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะสำนักงานจังหวัด สำนักงานอำเภอ มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมการตลาดของผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมจากชุมชนโดยจัดบูธ นำเสนอสินค้าให้แก่ผู้ประกอบการในชุมชน ทั้งนี้เงื่อนไขการจัดบูธแก่ผู้ประกอบการ คือ สินค้าต้องได้รับการทะเบียนเป็นสินค้า OTOP ดังคำกล่าวที่ว่า “การตลาดเท่าที่ผมเคยไปประชุมศาลากลางจังหวัด ทางจังหวัดสนับสนุน มีบูธให้ไปเปิดร้านค้าหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ครับ...การตลาดไปได้ครับ เท่าที่ผมไปวางตลาดเมื่อปีก่อน ผมไปวางงานมรดกโลก สินค้าไม่พอวางเมื่อปีที่แล้ว เขาจัดบูธให้ผมไปลง แต่พอดี สินค้าผลิตไม่ทัน เลยไม่ได้ไป...ทางอำเภอก็มีครับ ทางอำเภอประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านแต่ละเดือน จะมีให้ตลาดชุมชนเรื่อย ๆ ถนนคนเดินมีงานเรื่อย ๆ ตรงนี้เราได้ความอนุเคราะห์จากพัฒนากรอำเภอ ถ้าเรามีผลิตภัณฑ์สินค้า ถ้าเราขึ้นทะเบียน OTOP ตรงนี้ ทางอำเภอจะจัดสถานที่ จัดบูธให้เราไปวางสินค้าครับ”^{๑๘}

นอกจากนี้ ชาวบ้านอีกคนหนึ่งจากกลุ่มที่หนึ่งได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมสามารถจำหน่ายได้อย่างต่อเนื่อง โดยลูกค้าส่วนใหญ่มักเป็นคนที่รู้จักภายในชุมชนหรือละแวกใกล้เคียง ซึ่งมักมีการสั่งทำล่วงหน้า เช่น การสั่งผลิตของชำร่วยสำหรับงานแต่งงาน ทั้งนี้ลูกค้าไม่จำเป็นต้องวางมัดจำ เพราะมีความไว้วางใจกันภายในชุมชน ยิ่งไปกว่านั้น เขายังได้กล่าวถึงรูปแบบการจำหน่ายที่ไม่เป็นทางการ เช่น การตั้งขายที่บ้าน หรือการนำสินค้าไปแขวนไว้บริเวณสนามฟุตบอลในหมู่บ้านเพื่อให้ผู้คนได้พบเห็น และสั่งซื้อสินค้าได้สะดวก ดังคำกล่าวดังนี้

“อุปสรรคไม่ค่อยมี ขายได้เรื่อย ๆ...แน่นอนเขามาสั่ง เราก็ทำ อย่างเขามาสั่งไปงานแต่ง ๒๐ ใบ ไว้สำหรับผูกแขน เขาสั่งเราล่วงหน้า เราก็เตรียมทำให้เขา พอเราได้เงินจากเขา เราก็ไปซื้อมา ทำอีก ทำต่อเนื่องเรื่อย ๆ....ไม่ต้องเก็บมัดจำ สั่งแล้วทำเลย เพราะว่ารู้จักกันในหมู่บ้านและมีที่อื่นบ้างอย่างนี้ แล้วก็ไปกับ...บ้าง.....เรานั่งขายอยู่ที่บ้าน คนมาทานก๋วยเตี๋ยว เขามาเห็น ก็บอกว่าให้सानให้หน่อยสัก ๕ ใบ เราจะโยนไปให้...บ้าง แบ่งให้เพื่อนไปช่วยกันทำ แล้วที่บ้าน

^{๑๖} ผู้ร่วมสนทนา H, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๑๗} ผู้ร่วมสนทนา G, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๑๘} ผู้ร่วมสนทนา A, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

มีสนามบอลใช้ใหม่ ก็ไปแขวนไว้ที่สนามบอล คนมาเตะบอล เขามากับครอบครัว เขาก็สั่งเมื่อเร็ว ๆ นี้เขาสั่ง ๒๐ ใบ เราก็อำนาจ”^{๑๙}

จากข้อค้นพบข้างต้น จะเห็นได้ว่า ชาวบ้าน ๒ กลุ่ม ได้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกันเกี่ยวกับช่องทางการตลาด กล่าวคือ ชาวบ้านกลุ่มที่สองได้ให้ข้อมูลว่า พวกเขาขาดช่องทางการจำหน่าย จึงไม่สามารถมีทุนหมุนเวียนสำหรับการผลิตอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ชาวบ้านกลุ่มที่หนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า พวกเขาสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมภายในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง และผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมของพวกเขาได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสินค้า OTOP หน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานจังหวัดหรือสำนักงานอำเภอ จึงได้สนับสนุนการจัดบูทสำหรับจำหน่ายในวาระงานต่าง ๆ

คณะผู้วิจัยได้ตั้งข้อสงสัยต่อข้อค้นพบนี้ว่า เหตุใดชาวบ้านกลุ่มที่สองจึงไม่สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมได้ เหมือนชาวบ้านกลุ่มที่หนึ่ง คณะผู้วิจัยจึงได้ขอพิจารณาผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมของชาวบ้านกลุ่มที่สอง เพราะวันที่สนทนากลุ่ม พวกเขาถือผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมมาด้วย คณะผู้วิจัยเมื่อพิจารณาด้วยสายตาของบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แม้ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมบางชิ้นจะมีความสวยงาม แต่รายละเอียดในการเก็บงานยังไม่ประณีตเท่าที่ควร ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มนี้ไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้กระมัง ?

คณะผู้วิจัยพยายามค้นคว้าหาคำตอบของสาเหตุนี้ จึงได้ติดต่อประสานงานชาวบ้านอีกคน ซึ่งเป็นชาวบ้านกลุ่มที่หนึ่ง (ติดต่อหลังจากสนทนากลุ่มเสร็จราว ๒ สัปดาห์) โดยขอความร่วมมือให้เขาถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมแล้วส่งภาพผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์เพื่อประกอบการพิจารณาเปรียบเทียบ ผลปรากฏว่า ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมของชาวบ้านกลุ่มที่หนึ่งมีความงดงาม ประณีต เก็บรายละเอียดได้อย่างดีเยี่ยม พร้อมกันนั้น คณะผู้วิจัยได้สอบถามชาวบ้านคนนั้นอีกว่า “เหตุใด ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมของชาวบ้านหมู่ที่ ๑๑ บ้านโคกคราม (บ่อแร่) (ชาวบ้านกลุ่มที่สอง) จึงไม่สามารถจำหน่ายได้เหมือนผลิตภัณฑ์ของคุณ” เขาได้ให้คำตอบอย่างตรงไปตรงมาว่า “ของที่หมู่ ๑๑ ทำ มันทำไม่ยากใคร ๆ ก็ทำได้ พอใคร ๆ ก็ทำได้ เลยไม่มีใครอยากซื้อครับ”^{๒๐} คำกล่าวของชาวบ้านจากกลุ่มที่หนึ่งนี้ สอดคล้องกับคำกล่าวของชาวบ้านอีกคนจากกลุ่มที่สอง ซึ่งเล่าว่า พื้นที่ของตนอยู่ในเขตชนบท ทำให้การเข้าถึงโครงการส่งเสริมการพัฒนาทักษะฝีมือได้ล่าช้า เมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ที่เป็นเขตเมืองหรือมีความเจริญมากกว่า ดังคำกล่าวที่ว่า “เราก็เป็นชนบทนะคะ กว่าจะรู้ บางครั้งอย่างโตก กว่าจะสอนมาถึงเรา ที่อื่นเขาก็มีกันไปแล้ว เราก็ได้มาเรียนทีหลังเขา เราก็ไม่ค่อยทันเหตุการณ์เขา”^{๒๑} จากคำกล่าว

^{๑๙} ผู้ร่วมสนทนา D, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๒๐} ผู้ร่วมสนทนา A, ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๒๑} ผู้ร่วมสนทนา E, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนกากา ๑๙๑

ข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านกลุ่มที่สองรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้รับโอกาสอย่างเต็มที่ในการพัฒนาองค์ความรู้หรือทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ ส่งผลให้ไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้ และเขายังให้ข้อมูลอีกว่า เขายังไม่สามารถขยายตลาดออกไปได้อย่างกว้างขวาง ส่วนใหญ่ จะทำถวายเป็นวัดโดยพระสงฆ์สนับสนุนคำวิสาขบูชา โดยกล่าวเพิ่มเติมว่า “ชายไม่ออก ตอนนี่ต้องอาศัยทำให้พระที่วัดทำไว้ให้ครบ ๑๐ ชุด ทำให้ฟรี ท่านอาจารย์ชื่อของมาให้ เราทำให้ฟรี”^{๒๒}

จะอย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตต่อไปอีกว่า ชาวบ้าน ๒ กลุ่มอาศัยอยู่ในตำบลเดียวกัน คือ ตำบลหนองขนกากา อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชาวบ้านเหล่านี้ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ พัฒนาทักษะฝีมือศิลปหัตถกรรมเดียวกันหรือ ? ดังนั้น เพื่อคลี่คลายประเด็นปัญหานี้ให้ชัดเจน คณะผู้วิจัยจึงสอบถามชาวบ้านคนหนึ่งจากกลุ่มที่หนึ่งว่า “คุณ...ชาวบ้านจากหมู่ที่ ๑๑ (ชาวบ้านกลุ่มที่สอง) เขาไม่ได้เรียนการทำสินค้าศิลปหัตถกรรมเหมือนคุณหรือ” ชาวบ้านคนนั้นตอบว่า “เรียนเหมือนกันหมดครับ เวลา มีโครงการมาสอน พอเขาต้องการ ๒๐ คน แล้วคนไม่พอ เขาก็ให้ผมเข้าไปร่วมเรียน เพราะเป็นสมาชิก อบต. ส่วนมากที่มาสอน เขาจะสอนพื้นฐาน ผมก็มาดัดแปลงเอง ดูจากยูทูบบ้าง คือ ตะกร้าที่เขามาสอน เขาให้ใช้เชือกเส้นใหญ่ ผมคิดว่า มันน่าจะใช้เส้นงานเล็ก เพราะจะทำให้งานประณีต และอีกอย่างครับ อำเภอท่าเรือ มีทั้งหมด ๑๐ ตำบล โครงการที่มา เขาสอนหมด ดังนั้น ที่หมู่ ๑๑ เขาขายไม่ได้ เพราะใคร ๆ ก็ทำได้ แล้วที่นี้จะไปขายให้ใครล่ะครับ”^{๒๓} คำกล่าวของชาวบ้านคนนี้ให้เห็นถึงการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้จากโครงการจึงทำให้ผลิตภัณฑ์ของเขารวมถึงเพื่อนสมาชิกในกลุ่มสามารถจำหน่ายได้ กล่าวง่าย ๆ ก็คือ ชาวบ้านกลุ่มที่หนึ่ง สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมได้เพราะพวกเขาพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์สวยงาม เป็นที่ดึงดูดความสนใจของลูกค้า

มาถึงตรงนี้ กล่าวได้ว่า สาเหตุที่ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมของชาวบ้านกลุ่มที่สองไม่สามารถจำหน่ายได้เหมือนชาวบ้านกลุ่มที่หนึ่ง คือ ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมของพวกเขา ไม่มีความโดดเด่น และคนในท้องถิ่นสามารถทำได้ด้วยตนเอง เพราะมีโครงการศิลปหัตถกรรมเข้ามาสอนใน ๑๐ ตำบลของอำเภอท่าเรือ ฉะนั้น เมื่อคนโดยส่วนใหญ่สามารถทำได้ ผลิตภัณฑ์ของชาวบ้านกลุ่มที่สองจึงไม่สามารถจำหน่ายได้เช่นเดียวกัน ส่วนประเด็นที่ชาวบ้านกลุ่มที่สอง กล่าวว่า เขาเข้าถึงโครงการล่าช้า อาจจะไม่ใช่สาเหตุของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมไม่ได้ ทั้งนี้เพราะชาวบ้านกลุ่มที่หนึ่งก็เข้าถึงโครงการพร้อมกับชาวบ้านกลุ่มที่สอง ซึ่งประเด็นนี้จำเป็นต้องตัดออกไป

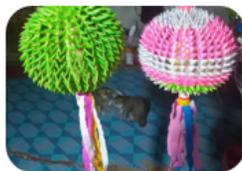
^{๒๒} ผู้ร่วมสนทนา E, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๒๓} ผู้ร่วมสนทนา A, ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘.

อย่างไรก็ดี สำหรับประเด็นที่ว่า ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมของชาวบ้านกลุ่มที่สอง เก็บรายละเอียดในงานยังไม่ประณีตเท่าที่ควร คณะผู้วิจัยยังไม่สามารถสรุปว่า ประเด็นนี้เป็นสาเหตุของการจำหน่ายสินค้าไม่ได้ในท้องตลาด เนื่องจากคณะผู้วิจัยไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรม

โตก

ตุง

ฝาโตก

ตะกร้า

ภาพที่ ๑ ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมของชาวบ้านกลุ่มที่สอง

ตะกร้าเชือกถัก

กระเป่าเชือกถัก

ภาพที่ ๑ ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมของชาวบ้านกลุ่มที่หนึ่ง

๒. ความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรม

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านบางรายได้ให้ข้อมูลว่า เขาต้องการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ เรียนรู้ศิลปหัตถกรรมลวดลายใหม่ ๆ มีสีสันทัน นอกจากนี้ ชาวบ้านอีกรายยังได้กล่าวว่า หมู่บ้านของพวกเขาอยู่ในพื้นที่ชนบท ทำให้เข้าถึงโครงการพัฒนาทักษะการผลิตศิลปหัตถกรรมล่าช้ากว่าพื้นที่อื่น และที่สำคัญ โดยเฉพาะชาวบ้านกลุ่มที่สอง ต้องการให้ช่วยค้นหาช่องทางการจำหน่าย เพราะผลิตสินค้าออกมาแล้วไม่สามารถจำหน่ายได้เลย ส่งผลทำให้ไม่มีทุนเพื่อการผลิตอย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวดังนี้

“อยากได้ความรู้ใหม่ ๆ ลายใหม่ ๆ ของตะกร้า นึกไม่ออก รู้แต่ว่าเปื้อนลายเก่า ๆ แล้ว อยากได้ลายใหม่ ๆ สีและวัสดุใหม่ ๆ คืออยากได้ความรู้ จะได้สอนเด็กรุ่นหลัง พวกรุ่นหลานสะใภ้”^{๒๔}

“อยากได้อะไรใหม่ ๆ เราเป็นชนบทนะคะ กว่าจะรู้ บางครั้ง อย่างใดก็ว่า จะสอนมาถึงเรา ที่อื่นเขามีกินไปทั่วแล้ว เราได้มาเรียนทีหลังเขา เราไม่ค่อยทันเหตุการณ์ คือส่วนใหญ่ เราเป็นแบบนี้ เราจะเป็นทีหลังเขาเหมือนว่าเราอยู่ชนบท”^{๒๕}

“อยากให้อาจารย์ให้ แล้วอยากได้อะไรใหม่ ๆ อยากเรียนรู้ใหม่ ๆ แต่ว่ายังนึกไม่ออก”^{๒๖}

นอกจากนี้ ชาวบ้านบางคนยังได้เสนอแนะให้มีการรวมกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ (จดทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอท่าเรือ) บริหารจัดการกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ มีเงินทุนกองกลางภายในกลุ่ม แบ่งปันผลกำไรภายในกลุ่มสมาชิก มีตลาดรองรับชัดเจน การดำเนินการเช่นนี้จะสามารถทำได้ อย่างยั่งยืน ดังคำกล่าวดังนี้

“แต่ถ้าเกิดว่ามีทุนมาเป็นกลุ่ม เวลาเมื่อมอเตอร์เข้ามา เราใช้ในนามของกลุ่ม ทุนก็อยู่ในกลุ่ม กำไรก็แบ่งกัน ทุนก็จะคงอยู่ในกลุ่มอย่างนั้น การบริหารจัดการก็จะดีกว่า”^{๒๗}

ความต้องการของชาวบ้านดังกล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นความต้องการในการเรียนรู้ ศิลปหัตถกรรม ลวดลายใหม่ เรียนรู้ทักษะใหม่ ความต้องการในการช่วยค้นหาช่องทางการตลาด ความต้องการในการจัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ เป็นเพียงข้อเสนอแนะของชาวบ้านบางส่วนเท่านั้น คณะผู้วิจัยตระหนักเป็นอย่างดีว่า การทำงานในชุมชน ผู้มีส่วนร่วมจะต้องมีความเห็นสอดคล้องกัน มีทิศทางเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน คณะผู้วิจัยจึงได้สอบถามชาวบ้าน ๒ กลุ่ม เพื่อยืนยันคำตอบของพวกเขาอีกครั้ง ผลการยืนยันคำตอบสรุปได้ว่า ความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรม มี ๔ ประเด็นหลัก ได้แก่ (๑) ความต้องการเรียนรู้ศิลปหัตถกรรมลวดลายใหม่ เรียนรู้ทักษะใหม่ (๒) ความต้องการช่องทางการตลาด (๓) ความต้องการจัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ (๔) ความต้องการเงินทุนกองกลางเพื่อการผลิตภายในกลุ่มอาชีพ

^{๒๔} ผู้ร่วมสนทนา B, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๒๕} ผู้ร่วมสนทนา E, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๒๖} ผู้ร่วมสนทนา G, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

^{๒๗} ผู้ร่วมสนทนา H, ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

กล่าวโดยสรุป สภาพปัญหาเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนากร อำเภอบ้านไร่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี ๓ ประเด็นหลัก ได้แก่ (๑) การขาดการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ (๒) การขาดแคลนทุนการผลิต (๓) การขาดช่องทางการตลาด โดยเฉพาะประเด็นการขาดแคลนช่องทางการตลาดนี้ชาวบ้านกลุ่มที่สองเท่านั้นที่ไม่มีช่องทางจำหน่ายสินค้า ส่วนชาวบ้านกลุ่มที่หนึ่งยังสามารถจำหน่ายสินค้าศิลปหัตถกรรมได้ภายในชุมชนและตามบูทที่จัดโดยสำนักงานจังหวัด สำนักงานอำเภอ ส่วนความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรม มี ๔ ประเด็นหลัก ได้แก่ (๑) ความต้องการเรียนรู้ศิลปหัตถกรรมลวดลายใหม่ เรียนรู้ทักษะใหม่ (๒) ความต้องการช่องทางการตลาด (๓) ความต้องการจัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ (๔) ความต้องการเงินทุนกองกลางเพื่อการผลิตภายในกลุ่มอาชีพ สภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนากร อำเภอบ้านไร่ดังกล่าวนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญในการจัดทำแผนการพัฒนาศิลปหัตถกรรมสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากตามแนวพุทธในพื้นที่ตำบลหนองขนากร อำเภอบ้านไร่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นลำดับสืบต่อไป

ภาพที่ ๓ การสนทนากลุ่ม ณ สถานที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขนากร

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพปัญหาเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขาก อำเภอกาฬหวาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี ๓ ประเด็นหลัก ได้แก่ (๑) การขาดการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ (๒) การขาดแคลนทุนการผลิต (๓) การขาดช่องทางการตลาด โดยเฉพาะประเด็นการขาดแคลนช่องทางการตลาดนี้ชาวบ้านกลุ่มที่สองเท่านั้นที่ไม่มีช่องทางจำหน่ายสินค้า ส่วนชาวบ้านกลุ่มที่หนึ่งยังสามารถจำหน่ายสินค้าศิลปหัตถกรรมได้ภายในชุมชนและตามบูทที่จัดโดยสำนักงานจังหวัด สำนักงานอำเภอ สำหรับสภาพปัญหาเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขาก คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ว่า

๑) ประเด็นการขาดการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ สะท้อนให้เห็นว่า อาชีพด้านศิลปหัตถกรรมไม่สามารถสร้างรายได้จำนวนมากเหมือนการทำงานในเมืองหรือภาคอุตสาหกรรม อีกทั้งคนรุ่นใหม่เติบโตมาในสังคมที่มีเทคโนโลยีก้าวหน้า มีทางเลือกหลากหลายในการประกอบอาชีพและให้ความสำคัญกับความสะดวกสบาย ความรวดเร็ว และผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเรื่องท้าทายอย่างยิ่งที่จะดึงดูดให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจพัฒนาฝีมือและอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมที่ต้องใช้ทั้งเวลา ความอดทน และความละเอียดประณีตในการสร้างสรรค์

๒) ประเด็นการขาดแคลนทุนการผลิต สะท้อนให้เห็นว่า การขาดแคลนทุนการผลิตเป็นปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการเงินทุนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ไม่มีระบบบัญชี ไม่มีแนวทางการวางแผนการเงินอย่างชัดเจน

๓) ประเด็นการขาดช่องทางการตลาด สะท้อนให้เห็นว่า การขาดช่องทางการตลาดเป็นปัญหาที่สามารถเกิดขึ้นได้กับกลุ่มอาชีพค้าขายขนาดเล็ก หากไม่มีเครือข่ายการจำหน่ายหรือไม่มีความรู้ในการทำตลาดและสินค้าไม่มีความโดดเด่น

ซึ่งผลการวิจัยสภาพปัญหาเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขาก อำเภอกาฬหวายดังกล่าวมาข้างต้น สอดคล้องกับงานวิจัย ของปรียศรี พรหมจินดา และโสเมฉาย บุญญานันต์ เรื่อง “การพัฒนาศิลปหัตถกรรมจักสานไทยร่วมสมัยของวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมสู่ความยั่งยืน กรณีศึกษาพหุเทศะพื้นที่” ในประเด็นที่ว่า ปัญหาวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการผลิตศิลปหัตถกรรมจักสาน มีหลายประการ หนึ่งในนั้นคือ เยาวชนในชุมชนขาดโอกาสในการเรียนรู้และสืบทอดทักษะจักสาน^{๒๘} แต่ผลการวิจัยของ ปรียศรี พรหมจินดา และโสเมฉาย บุญญานันต์ ก็มีความแตกต่างจากผลการวิจัยของคณะผู้วิจัยในประเด็นที่ว่า วิสาหกิจชุมชน ไม่ได้ประสบปัญหาการขาดแคลนทุนการผลิต และการขาดช่องทางการตลาด และ

^{๒๘} ปรียศรี พรหมจินดาและโสเมฉาย บุญญานันต์, “การพัฒนาศิลปหัตถกรรมจักสานไทยร่วมสมัยของวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมสู่ความยั่งยืน กรณีศึกษาพหุเทศะพื้นที่”, วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๒ (ธันวาคม ๒๕๖๔): ๕๗๖-๕๗๗.

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุมพล รอดแจ่ม, ปัญญา จันทกิจ, เอกโอฬาร โชติอนุสรณ์, วุฒิพงษ์ จันทรเมืองไทย และจักรวาล สุขไมตรี เรื่อง “การส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม” ในประเด็นที่ว่า สถานการณ์และปัญหาด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม คือการเคลื่อนทรัพยากรเงิน^{๒๙} แต่ผลการวิจัยของ ชุมพล รอดแจ่ม, ปัญญา จันทกิจ, เอกโอฬาร โชติอนุสรณ์, วุฒิพงษ์ จันทรเมืองไทย และจักรวาล สุขไมตรี มีความแตกต่างจากผลการวิจัยของคณะผู้วิจัยในประเด็นที่ว่า วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม ไม่ได้ประสบปัญหาเรื่องการตลาด ทั้งนี้เพราะวิสาหกิจชุมชนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว คอยต้อนรับนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว

ส่วนความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรม มี ๔ ประเด็นหลัก ดังนี้ (๑) ความต้องการเรียนรู้ศิลปหัตถกรรมลวดลายใหม่ เรียนรู้ทักษะใหม่ (๒) ความต้องการช่องทางการตลาด (๓) ความต้องการจัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ (๔) ความต้องการเงินทุนกองกลางเพื่อการผลิตภายในกลุ่มอาชีพ สำหรับความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมดังกล่าวนี้ คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ว่า

๑) ความต้องการเรียนรู้ลวดลายและทักษะใหม่ สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านต้องการฟื้นฟูและสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคในยุคใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ว่าแนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น มี ๔ แนวทาง ได้แก่ การอนุรักษ์ การรื้อฟื้น การปรับปรุงให้เหมาะสม การพัฒนาต่อยอด^{๓๐}

๒) ความต้องการช่องทางการตลาด สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านต้องการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและครัวเรือน ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือเครือข่ายตลาดออนไลน์ พวกเขาจะสามารถขยายตลาดและยกระดับผลิตภัณฑ์จากชุมชนไปสู่ตลาดระดับจังหวัด ระดับประเทศ หรือแม้กระทั่งตลาดสากลได้

๓) ความต้องการจัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านต้องการเสริมสร้างพลังและความมั่นคงในการดำเนินงาน การรวมกลุ่มนี้จะช่วยให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากร การบริหารจัดการ

^{๒๙} ชุมพล รอดแจ่ม, ปัญญา จันทกิจ, เอกโอฬาร โชติอนุสรณ์, วุฒิพงษ์ จันทรเมืองไทยและ จักรวาล สุขไมตรี, “การส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม”, วารสารเสถียรวิทย์ปริทัศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (๒๕๖๗): ๕๗๗-๕๗๘.

^{๓๐} กลุ่มปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมด้านการเกษตรองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานส่งเสริมการเกษตร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๒), หน้า ๖-๗.

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนาท ๑๙๗

ที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถเป็นฐานข้อมูลในการรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกอย่างเป็นระบบ

๔) ความต้องการเงินทุนกองกลางเพื่อการผลิตภายในกลุ่มอาชีพ สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน หากเขาได้เงินทุนสนับสนุน จะช่วยให้เกิดความต่อเนื่องในการผลิตและการขยายผลในเชิงพาณิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมดังกล่าวมานี้ สอดคล้องกับแนวคิดคุณค่าของศิลปหัตถกรรมที่ว่า ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมีคุณค่าในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจ อารงรักษาวัฒนธรรม สร้างงานสร้างอาชีพ พัฒนาประเทศ สร้างความมั่นคงของชาติ^{๑๑} หมายความว่า ชาวบ้านต้องการช่องทางการตลาด ต้องการจัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ และต้องการเงินทุนกองกลางเพื่อการผลิตภายในกลุ่มอาชีพ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ศิลปหัตถกรรมมีคุณค่าในแง่ของการสร้างงานสร้างอาชีพ มีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเฉพาะเศรษฐกิจชุมชน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด นันตะ, อรพินท์ อินวงศ์ และ สิทธิชัย อุ่นสวน เรื่อง “การยกระดับสินค้าด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา” พบว่า การจัดการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าของศิลปินมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ อย่างไรก็ตาม การดำเนินธุรกิจในกลุ่มนี้ต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ความต้องการของผู้บริโภค และกลุ่มเป้าหมายที่สนใจ ผลิตภัณฑ์ศิลปะ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๗ ประเด็นหลัก ได้แก่ (๑) การสร้างภาพลักษณ์ที่ช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลงาน (๒) การพัฒนาแนวทางการผลิตสินค้าศิลปะเชิงพาณิชย์ (๓) การปรับปรุงผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า (๔) การวางกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ (๕) การสร้างเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงผลงานศิลปะ (๖) การสนับสนุนและส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าของผลงานศิลปะ (๗) การอนุรักษ์และสืบสานศิลปะที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจัยเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการจำหน่ายสินค้าและผลงานศิลปะเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา^{๑๒} แต่ผลการวิจัยของสมคิด นันตะ, อรพินท์ อินวงศ์ และ สิทธิชัย อุ่นสวน มีความแตกต่างจากผลการวิจัยของคณะผู้วิจัยในประเด็นที่ว่า สินค้าด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนาไม่ได้ต้องการจัดตั้งกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ ไม่ได้ต้องการเงินทุนเพื่อการผลิต และไม่ได้ต้องการช่องทางการตลาด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ธุรกิจสินค้าด้านศิลปะของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา อาจจะดำเนินการมาเป็นระยะเวลาานาน จึงทำให้มีความมั่นคงมากกว่า

^{๑๑} วัฒนธรรม จุฑาวิภาต, ศิลปะพื้นบ้าน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๙-๓๑.

^{๑๒} สมคิด นันตะ, อรพินท์ อินวงศ์ และ สิทธิชัย อุ่นสวน, “การยกระดับสินค้าด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา”, วารสารปัญญาภิธาน, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๔): ๙๙.

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาเขียนข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขานากควรมีนโยบายส่งเสริมให้สถานศึกษาและชุมชนจัดการเรียนรู้ และพัฒนาอาชีพด้านศิลปหัตถกรรม

๑.๒ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขานากควรมีนโยบายในการจัดตั้ง “แหล่งเรียนรู้ชุมชน” เพื่อเป็นเวทีในการถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่น ทั้งด้านศิลปหัตถกรรม วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต แบบพอเพียง ตลอดจนส่งเสริมการสืบทอดระหว่างรุ่น

๑.๓ หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมให้สามารถแข่งขันได้ในเชิงตลาด ควบคู่กับแนวนโยบายเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)

๒. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้ทราบความแตกต่างของผลลัพธ์ระหว่างกลุ่มวัย เช่น เยาวชนกับผู้สูงอายุ หรือกลุ่มชุมชนที่มีทุนทางวัฒนธรรมต่างกัน เพื่อให้เห็นบริบทของความสำเร็จหรืออุปสรรค ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลได้จากการวิจัยไปจัดทำแผนการพัฒนาต่อไป

๒.๒ ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยให้ชุมชนมีบทบาทร่วมในทุกขั้นตอน ทั้งการออกแบบกิจกรรม การวางแผน การลงมือทำ และการประเมินผล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและความยั่งยืนของผลการวิจัยในพื้นที่จริง

บรรณานุกรม

กลุ่มปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมด้านการเกษตรองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๒.

ชุมพล รอดแจ่ม, ปัญญา จันทกิจ, เอกโอฬาร โชติอนุสรณ์, วุฒิพงษ์ จันทน์เมืองไทย และจักรวาล สุขไมตรี. “การส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม”. วารสารเสถียรวิทย์ปริทัศน์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (๒๕๖๗): ๕๗๗-๕๘๘.

ปรียศรี พรหมจินดา และโสภณฉาย บุญญานันต์. “การพัฒนาศิลปหัตถกรรมจักสานไทยร่วมสมัยของวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมสู่ความยั่งยืน กรณีศึกษาพทุเทศะพื้นที่”. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๒ (ธันวาคม ๒๕๖๔): ๕๗๖-๕๙๐.

การศึกษาศาภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาศิลปหัตถกรรมในพื้นที่ตำบลหนองขนกฯ ๑๙๙

วัฒน์ จุฑะวิภาต. **ศิลปะพื้นบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
สมคิด นันตะ, อรพินท์ อินวงศ์ และสิทธิชัย อุ่นสวน. “การยกระดับสินค้าด้านศิลปะในเชิงพาณิชย์
ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา”. **วารสารปัญญาปณิธาน**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม –
ธันวาคม ๒๕๖๔): ๙๙-๑๑๒.

ผู้ร่วมสนทนา A. ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

ผู้ร่วมสนทนา B. ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

ผู้ร่วมสนทนา D. ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

ผู้ร่วมสนทนา E. ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

ผู้ร่วมสนทนา F. ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

ผู้ร่วมสนทนา G. ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

ผู้ร่วมสนทนา H. ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘.

สัมภาษณ์ นักพัฒนาชุมชนประจำองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขนก, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๘.

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขนก. “ประวัติความเป็นมา”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://nongkhanak.go.th/public/list/data/index/menu/1142> [๓๐ เมษายน ๒๕๖๘].

John W. Creswell. **Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches**. 3rd ed.. California: SAGE Publication Inc., 2009.

Nyimbili Friday and Nyimbili Leah. “Types of Purposive Sampling Techniques with Their Examples and Application in Qualitative Research Studies”. **British Journal of Multidisciplinary and Advanced Studies: English Lang., Teaching, Literature, Linguistics & Communication**. Vol. 5 No. 2 (2024): 90-99.

Sachdeva Shabina, Tamrakar Kumar Amit, Perwez Eram, Kapoor Pranav and Gupta Deeksha. “Focus Group Discussion: An Emerging Qualitative Tool for Educational Research”. **International Journal of Research and Review**. Vol. 11 No. 9 (September 2024): 302-308.